

« zurück blättern vor »

WAŁEK subst. m., ab 1550. **1)** ‘Gegenstand in Form einer Walze, der u. a. dazu dient, etw. aufzuwickeln oder breitzupressen’ – ‘przedmiot o kształcie walca, służący m.in. nawijania lub rozplaszczania czegoś’: 1564 Mącz 477a, SPXVI *Vectus [...] wałek albo obty kiy / którym co trącącyq / podnaszáyq.* o 1583 CzechEp 158, SPXVI *przedtym ná długich kártách stárzy pifáli / y ná wałek zwiójali.* o 1588 Calep 746b, SPXVI *Palangae – Wałki iakie podkładami dla walenia.* o 1670 Odym.Sw. Bb3b, L *Dawne księgi około wałków obwiiano.* o 1778 Kluk Rośl. 2 167, L *Wałek u magłów.* o 1781 Jak.Mat. 1 152, L mat. *Wałek, bryła między dwoma kołami równemi i równoległemi zawarta.* o 1783 Wiel.Kuch. 433, L *Wałek, naczynie drewniane okrągłe, którym ciasta wałkuią.* o (1938–1939) 1947 Jarec.Ludzie I 167, DOR *W maglu na stole zawijano wałki w wilgotne płachty białizny.* o 1951 Upr.rośl.II 839, DOR *Uprawa roli [pod rośliny prosowate] winna być staranna i odchwaszczająca. Przygotowanie pod siew takie, by siew był płytki, a podsiąkanie pod powierzchnię duże – stąd celowość stosowania wałków utłaczających przy redliczkach.* o 1952 Kowalew.S.Bliżej 151, DOR *Dwie młode maszynistki pisały szybko. Długie listy z nazwiskami, zapewne uczniów, wymykały się spod wałków maszyn.* – SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2)** ‘runder, länglicher Gegenstand; schmale, längliche Erhebung, Verdickung’ – ‘przedmiot o okrągłym, wydłużonym kształcie; wąska, podłużna wypukłość, zgrubienie’: 1699 Niem.Ez. 49 *Dzieciński wiek w smacznym spaniu [...] Lepszy im jest niż staremu Pierznik i wałek puchowy.* o vor 1764 TR *wałki u kolan nośi.* o vor 1764 TR *wałkiem sobie szyję obwiązał.* o (1852) 1871 Korz.J.Tad. 65, DOR *Łokieć wspierał się na wysokim wałku kanapy.* o (1882–1891) 1953–1956 Żer.Dzien.II 437, DOR *Młodsza ładna jest, tłuściutka, ręce ma jak utoczone wałki, oczy ma niebieskie.* – TR, L, SWIL, SW, DOR. **3)** ‘rundes Stück Nutz- oder Brennholz’ – ‘okrągły kawałek drewna użytkowego lub opałowego’: 1952 Wojc.T.Drew. 163, DOR *Do produkcji płyt pilśniowych używa się drewna w wałkach lub szczapach bądź też odpadów z przemysłu mechanicznego.* – Sw (gw.), DOR (leśn.). ◇ **Etym:** **1)** nhd. *Walkholz* subst. n., ‘Holz, dessen sich der Hutmacher beim Walken des Hutfilzes bedient’, GRI, nur für Inh. 1, 3. **2)** nhd. *Walkemangel* subst. f., ‘Mangel oder Rolle in der Walkmühle’, GRI, nur für Inh. 1. ◇ **Komp:** *półwałek* subst. m., ‘Halbzyliner’, bel. seit 1948, DOR, zuerst geb. DOR; *wałkomiar* subst. m., ‘Meßgerät zur Bestimmung des Durchmesser zylindrischer Gegenstände’, zuerst geb. SWIL. ◇ **Der:** *waleczek* subst. m., 16. Jh. SPXVI o 1950 Rydz.Ludzie 174, DOR, zuerst geb. L; *wałkowy* adj., 1781–1783 Jak.Art. 2 23, L, zuerst geb. L. ♦ LINDE erklärt *wałek do [...] ciasta* mit: *Wirkholz, Walkerholz, den*

Teig auszudehnen, vgl. ↑*walka*, ↑*walkować*. Inhalt 2 erklärt sich durch die schmale, längliche, “zylindrische” Form des jeweiligen Gegenstandes. Zur Etymologie (*Walkemangel*) vgl. die Belege von 1778 Kluk Rośl., L und (1938–1939) Jarec[[ka]] Ludzie, DOR (beide Inhalt 1).

« zurück blättern vor »